

Gjerdrum Historielag ble stiftet 13. desember 1952 etter initiativ av Romerike Historielag. Dvs det var egentlig lensmann Øyvinn Ribskog fra Aurskog som direkte påvirket lærerinnen Sigrd Bjørnsen til å innkalle noen kulturinteresserte mennesker her i Gjerdrum for å stifte et lokalt historielag. Ribskog gjorde forresten lignende henvendelser andre steder på Romerike det samme året - 7 historielag ble stiftet i 1952. Frk Bjørnsen var da formann i "Gjerdrum Antikvariske Nemnd". På dette møtet ble det valgt et såkalt "interimstyre" med lærer Ole Rud som formann.

Lagets første 10-år var ikke preget av stor møteaktivitet, noe som vel kan forklares med at det ble arbeidet mye med bygdeboka. I 1955 var det et møte på Herredshuset, der bl.a daværende arkivar Rolf Fladby redegjør for dette arbeidet, nå gjelder det å finne en redaktør som kan samle og bearbeide stoffet.

Ruth Olstad ble valgt til formann i det som fremdeles var et interimstyre. Der var ingen medlemsliste og ingen medlemskontingent.

Året etter holdt Rolf Fladby foredrag om forholdene på 1700 tallet, og Harald Kogstad ble formann. 1957 kåserte konsulent Rolf Fladby om bygda og bygdeboka, og Sigurd Oreholtet ble formann. 1959 ble det holdt 2 møter, og nå holdt redaktøren, herr Birger Kirkeby, en orientering om arbeidet med boka.

(Bind 1 kom i 1961, bind 2 i 1963 og det siste, bind 3 i 1982).

Men intet mer skjedde i laget før Romerike Historielag oppfordret til et "gjenopplivingsmøte" i 1965. Dette møtet ble ledet av Sigurd Oreholtet. Gjerdrum Skolekorps spilte og Arthur Lodding leste dikt av Asbjørn Dørumsgaard.

For å kunne foreta et styrevalg, må laget ha betalende medlemmer, fremholdt Oreholtet. Det ble tegnet 27 medlemmer, årskontingenten sattes til kr 5. Sigrd Bjørnsen ble valgt til formann.

Historielaget hadde nå et årsmøte hvert år til 1970, unntatt 1969 - men da hadde laget hatt kontakt med Oldsaksamlingen angående gravfeltet på Torshaug. Ellers ble det arbeidet litt i bakgrunnen, Nils Ask med merking av setervangene, det ble rensket noe opp på gravhaugene, og Sigrd Bjørnsen arbeidet med en samling av gamle gjenstander som hun ønsket plass til på ny-skolen på Ask, og med planer for en fotosamling.

Det ble holdt styremøter og fra 1971 et medlemsmøte og et årsmøte i året. Den 3. juni 1974 ble årsmøtet holdt på det nye administrasjonsbygget til Almenningen her på Harasletta. Først var det tur til Grubakken, hvor Birger Kirkeby orienterte om gruvegruften. På Henivangen ble det kokt kaffe og spist niste.

Foredragsholderne på møtene var oftest Birger Kirkeby og Rolf Fladby, vi fikk høre om lensmennene og prestene i bygda, om bosettingen i eldre tid, om en gard i Gjerdrum for 300 år siden, om Raknehaugen, om seterdrift, og om grendelag - for å nevne noe.

I årsmeldingen for 1975 meddeles at laget har mottatt kr 2.000 fra kommunen for innkjøp av nødvendig utstyr til den historiske samlingen, som nå består av 98 gjenstander. Vaktmesteren på skolen har satt opp hyller og ordnet rommet, som kan benyttes som grupperom for skolene. Mottoet for samlingen er: "Lat oss ikkje forfedrane gløyma, under alt som me venda og snu, for dei gav oss ein arv til å gjøyma, han er større enn mange vil tru."

Våren 1977 ble det holdt et kurs i bygdehistorie her på Ask, med ca 40 deltakere. Det var 3 torsdagskvelder med foredrag. Sigrd Bjørnsen og Ole Rud tok for seg en mengde interessant stoff om livet i gammel tid i Gjerdrum. Marie Spilling var teknisk ansvarlig for kurset. Finn Stokker viste fargelysbilder den siste kvelden, og Sigrd Bjørnsen viste frem en del gamle klær i hennes slekts eie, bl.a en kjole fra 1700 tallet. Det var man en takkens ord ved avslutningen av kurset. I protokollen er limt inn avisutklipp med reportasjer.

På årsmøtet i juni 1977 holdt Kirkeby et meget interessant foredrag om Gjerdrum Sogneselskab. Det var underholdning av musikksekskapet "Varden", og selskapeleg samvær. Sigrd Bjørnsen hadde frasagt seg gjenvall, og nytt styre ble valgt.

(etter et notat av Nils Grønvold)

De siste 25 år 1978 - 2003

Jens Thori ble leder i juni 1977 og satt til april 1984. Det var nå blitt vanlig å ha et årsmøte på vårparten, kanskje en utflykt på ettersommeren, og et "høstmøte". Medlemsmøtene ble alltid holdt på en søndag kveld, og inntil 1990 på Herredshuset. Der var herrhedsstyresalen og peisestua hyggelige møterom, de var gratis da for oss, og damene hadde adgang til kjøkken. De laget skjønne smørbrød og ordnet alt til kaffepausen etter foredraget som til en fest. Og dette fortsatte de med i nesten 10 år til, etter at de fleste møtene ble holdt på Aldershjemmet, for der er det også kjøkken og oppvaskmaskin. Damene i styret, og koner til styremedlemmer tro til med dette som en selvfølge, uten videre overtalelse, og uten å få særlig oppmerksomhet og takk for innsatsen etterpå. Det burde de sannelig ha fått, og det ser vi klarere nå, når arrangementene er blitt enklere.

Der var en tur til Folkemuseet på Bygdøy i -77. I -79 skulle vi ha en mer lokal utflykt til Busterud - avlyst pga været. Det var også regn da vi reiste til Rognlisaga i Hurdal i -80, men turene til Blåfarveverket i Modum i -82 og til Glåmdalsmuseet i 83 var helt topp.

"Jubileumsmøtet" for de første 25 år ble holdt 3. des -78. Sekretær Nils Grønvold hadde laget et "Resyme av virksomheten" som han leste opp, og vi kunne nesten ikke tro at så mye hadde foregått. Det har nok hendt mer i de siste 25 år, men vi kan umulig nevne alt i dette resymeet.

På neste årsmøte talte Ole Rud om Almeningen i gamle dager, og det var underholdning av "Varden", som så ofte før, og flere ganger siden. Det ansto seg nemlig å ha et lite kunstnerisk innslag, såsom Gjerdrumsekstetten, eller sang og gitarspill ved Edith Lund og hennes to barn. Marie Spilling kunne ha opplesing (på sørlandsmål), Britt Sommervold på ekte ringeriksmål, og sammen med Anne Kogstad fremføre Prøysen-viser. Eller det var solosang av Aasta Kogstad, akkompagnert av organist fru Jahr, Rannveig Kjærstad med visesang, og trekkspill ved Hans Sand. Det forekom også såkalt allsang på møtene, ofte "innimellom" annet, og diktlesning.

Foredragsholderne var ofte medlemmer i laget, eller i Romerike Historielag, og andre som styremedlemmene kjente. Vi hadde bygdebokforfatteren Birger Kirkeby til å fortelle om sætringen i Almeningen, det samme emne hadde forresten Rolf Fladby behandlet to år før. Hit kom årboksredaktøren og rektoren Ole Vethal og kåserte om medisin og overtro i gamle dager, Rolf Fladby om prest og bonde på Romerike for 250 år siden (sogneprest Hjort), og ikke så lenge etterpå om historielagsarbeid. Jan E. Horgen fra Nes kåserte om byggeskikk på Romerike, som han jo liker å gjøre nå også.

De lokale krefter var også merkbart tilstede. Nils Grønvold var ikke bare sekretær, han arbeidet i den nye og spennende oljebransjen, og holdt oss orientert gjennom flere kåserier. Både han og Mary drev med foto og film på sine turer, og viste oss mange slike "smalfilmer". Finn Stokker kunne vise bilder fra Gjerdrum - det er forresten lenge siden vi så dem nå! Hvis noen hadde vært på en lang reise utenlands, var det ikke uinteressant å få høre om det. Både Jens Thori og Marie og Pål Spilling berettet således om sine spesielle opplevelser i Amerika, og sogneprest Rostad om en reise i Israel. Vi hadde også en arkitekt med oss, Ulf Grønvold, som hadde flere opptredender med lysbilder, bl.a fra Oslo og Roma, naturligvis med hovedvekt på det arkitektoniske. Rosemarie Køhn kåserte både om kirkene og prester og gamle skikker.

På -80 tallet var vi allerede for lengst ferdig med bygdebøkene, det som foregikk var arbeid med en fotosamling, og det var Marie Spilling og Nils Grønvold som spesialiserte seg med det. Trond Østensen, som var lagets formann fra 1984 til -87 hadde et ønske om å få samlet inn mer stoff ved intervjuer, og mente at vi burde publisere. Vi fikk noe instruksjon i intervjueteknikk på møter, f.eks med Jan E. Horgen "Innsamling av bygdeminne, teknikk og praktisk arbeid" i -86. Flere var ute med kassettopptakeren og prøvde seg. Intervjuene er etterhvert utskrevet, det er etterhvert blitt flere (men ikke overveldende mange) samlet i vårt lille arkiv. "Målrettet publisering" var vi derimot ennå ikke helt rede til, men sekretæren sendte jo referater av årsmøtene og andre arrangementer til lokalavisene.

Også Eigil Rud i sine 2 år som formann fulgte opp, med poster som "tradisjonsinnsamling" og "ta vare på foreningens historie" og eksempler på intervjuer på noen møter. Og det var mange svært interessante foredrag, som gen.major Knut Østbye om "Karl XII felttog mot Norge", Johs Tømta om "Jordens utvikling gjennom 4,5 milliarder år" - som gikk noe utenfor lokalhistoriens område. Vi hørte

Tom Christophersen fortelle om samfunnet omkring det gamle Hakadal Jernverk, og Solveig Thori om Gjerdrum Sanitetsforening, bare for å nevne noen.

Olaf S. Bakken tok over som formann i -89. Dette året feiret man norsk skole i 250 år, og vi sendte ut et 32-siders hefte til medlemmene og noen få andre. Det kostet kr 600 å få laget 100 eksemplarer av lagets første egentlige publikasjon, som fremdeles kan leses på Biblioteket. Den neste publikasjon, og hittil den siste, kom ut i anledning frigjøringsjubileet i -95. Det var et 40-siders hefte som ble bekostet av kommunens avsetning til jubileet og gikk til alle husstander i bygda. Det er fremdeles etterspurt og brukes når ungdomsskoleelevene har et prosjekt som angår krigsårene. Den første artikkelen i Menighetsbladet kom i januar 96 og handlet om "Gamle fotografier". Fra -97 har vi hatt en avtale med Menighetsbladet om å levere 3 artikler i året, høyst 3 sider, og de må være interessante! Vi ønsker oss flere skribenter.

I 90-årene begynte det å skje ting som også påvirket Historielaget. En sak om kommunal navnsetning førte til en het diskusjon på årsmøtet i -90. På initiativ fra styremedlem Per Frantzen sendte vi derfor et brev til ordføreren med forslag om et kommunalt navnsetningsutvalg. Det ble nedsatt og er fortsatt fungerende, under ledelse av Anne T. Kogstad. Vi begynte selv en innsamling av stedsnavn, noe som vi trodde var enkelt, egentlig, så vi satte trøstig i gang uten videre veiledning. Antagelsen stemte ikke helt. Samlingen er idag så å si komplett, men for at den skal bli "nyttig" gjenstår en god del databehandling, som krever en del manuelt pirk-arbeid først.

Vi begynte å delta på Gjerdrumsdagene, med "stand" og utstillinger. På Kulturminnedagene i sept hvert år har det vært en "historisk vandring" i bygda, med kåseri etc. Vi har sett etter kulturminner, som f.eks kullmiler i Almenninga, og registrert noe. Vi var med og startet det årlige "Olsok-arrangementet" på Sletthaugen, sammen med Grendelaget.

I disse årene prøvde vi noe nytt: et forsiktig samarbeid med andre foreninger, til felles beste. Begynnelsen var nok i -95 da vi samarbeidet med Kulturkontoret og hadde en vellykket vandring i Konsta-traseen. Året etter et møte på Kulturhuset sammen med Kirkeforum, da Berge Furre talte om Balkan. Så med Bondekvinnelaget om et julemøte. Men det mest fruktbare samarbeide har vi hatt med den spesielle foreningen UTSYN-gruppen. Det startet i -97, da vi hadde en vandring gjennom Ask-Fjeldstad-Berthe Tuppenhaugs plass-Asmyr. Det var selvfølgelig også medlemsmøter, nå mest på Aldershjemmet, med høyst interessante foredrag. Her nevnes bare noen: "Radio og kringkasting i Norge", "Idrettslag og bygd gjennom 70 år", "Slektsforskning med nytt dataprogram", "Postens historie i Gjerdrum", "Gjerdrum Bondelag 100 år", "Funn og forninner i Gjerdrum", "Romeriksdialekten", "Et år på Sørums gård" "Forliksrådet 100 år".

Historielaget var fremdeles ikke stort, i 1981 hadde vi 65 medlemmer, i -88 var det 83, så sank det til 55 i -97. Nå (2003) har vi nesten 150 medlemmer. Anne T. Kogstad mottok formannsvervet i 1998. Det ble nå innført årsplan for lagets aktiviteter, dermed har vi kunnet forberede oss bedre til hvert arrangement, og medlemmene vet om hva som skal foregå. Styret har også vedtatt en "strategiplan", for å være forberedt på de forandringer som kommer. En stor praktisk forbedring er at vi har fått et eget lite oppbevaringsrom i 2. etasje på Kulturhuset.

De fleste innendørs møter foregår nå på Kulturhuset, med kaffe og kaker fra kafeen der. Alt foregår ikke lenger nødvendigvis på søndag, og det er vel nesten bare årsmøtet som avvikles på "tradisjonelt vis". Våre møter er blitt åpne arrangementer. Størst oppslutning har det vært om kulturvandringene sammen med UTSYN. En ganske stor begivenhet var tenningen av "tusenårs-varden" på Vardfjellet om kvelden 31.12.99. To såkalte "Bygdekvelder" sammen med UTSYN hadde meget gode programmer, og vi har hatt flere utstillinger på Kulturhuset, spesielt i forbindelse med Gjerdrumsdagen. Historielaget blir nå ofte tatt med på råd når visse saker kommer til behandling i kommunen, f.eks da Kulturminneplanen ble utarbeidet. Vi kan vanskelig ha en større aktivitet som frivillig lag, bare det å holde 150 medlemmer orientert ved utsendelser og beskjeder er innsatskrevende.

Det karakteristiske er blitt en åpen og utadrettet virksomhet, der vårt formål som Historielag oppfylles ved at vi er synlige, idet vi viser at lokal historie ikke består av mimring, men aktiv deltakelse i noe som alle kan være interessert i.

(nov. 2003 O.S. Bakken)